

ПРОБЛЕМИ ПЛЮРАЛІЗМУ ПРАВОРОЗУМІННЯ ТА УЗГОДЖЕННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ НА ПРАВО

Жуган Д.М.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

У статті проаналізовані найбільш важливі проблеми розуміння права та вплив різноманітних чинників на визначення певного типу праворозуміння в суспільстві. Необхідність нової парадигми права обґрунтовано сутністю людини, її буттям. Досліджується методологічне та правове значення праворозуміння в юридичній науці і практичне застосування в правовій практиці. Показано, що у наукових цілях та інтересах ефективної правотворчості було б вдалим поєднати різні підходи до права, різні визначення права у рамках інтегративного підходу до права.

Ключові слова: праворозуміння, інтегративність, плюралізм, багатоаспектність права, розвиток суспільства.

Постановка проблеми. Пошук оптимального або універсального визначення права характерний як для вітчизняної так і для зарубіжної юриспруденції, як в минулому так і в сьогоденні. Залежно від тих чи інших аргументів, просторово-часових вимірів в історичній і правовій ретроспективі виникають різні напрями, спрямування та школи права. Загальновизнана типологія права, принаймні складається з: нормативістського підходу, соціологічного, теорії природного права, філософського розуміння права та інтегративної юриспруденції. Слід зауважити, що пошуки єдиного або абсолютного визначення права, яке нарешті врівноважило б суперечки між прибічниками природно-правового, позитивного і філософського підходів до права не досягли своєї мети [1, с. 156]. Праворозуміння – це система знань концептуального характеру про найбільш загальні закономірності становлення та функціонування права, його сутність, призначення та місце в суспільстві, які визнані логічно та об'єктивно істинним і включенням до складу правознавства як науки. Праворозуміння має дискусійний характер, що відтворює специфіку функціонування форм суспільної свідомості в сучасному суспільстві та їхній вплив на формування соціальної реальності. Воно націлене на повне осмислення можливості включення гуманітарних понять у сферу соціальних практик. Є головним чинником пояснення колізій та спорів. Воно відбиває різні підходи до права, погляди та розвиток правових явищ і оцінку їхньої відповідності в правовому порядку [2, с. 88, 92].

Праворозуміння – це процес та результат розумової діяльності людини, спрямованої на пізнання права, його сприйняття (оцінку) і відношення до нього як до цілісного соціального явища [3, с. 58].

Визначаючи місце права в суспільній системі та співвідношення системи права з іншими системними суспільними явищами, слід виходити з визнання провідної ролі політичної системи, яка задає загальні параметри і напрямок розвитку економічної і правової системи через механізми економічної та правової політики. Саме внаслідок нерозвинутості політичної системи України, відсутності громадянського суспільства, а отже і правової держави право не здатне повною мірою виявити свій конструктивно творчий потенціал, що в свою чергу негативно позначається на

розвитку економічної системи. Відсутність концептуальної чіткості та послідовності в законотворчості, ніяк не сприяє її юридично-технічній досконалості [4, с. 143].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Походження визначення проблем із праворозумінням пов'язано з відмовою від догматичної ролі однієї концепції та обґрунтування чималої ролі праворозуміння як для теоретичних досліджень, так і юридичної практики [5, с. 87]. Дослідженню проблеми праворозуміння присвячені, зокрема, роботи Ю. Шемшученко, Т. Андрусак, С. Бобровник, С. Алаіс, М.Козюбра, О.Скакун, А. Колодій, В. Копейчиков, П. Рабінович, Н. Оніщенко, В. Бабкін, Н. Пархоменко, О. Тихомиров, та інших вчених.

Проблема у розумінні права завжди є проблемою праворозуміння. Певні уявлення про право є продуктом нашого розуму, а будь-яка конструкція, що існує у правосвідомості, є результатом нашої інтерпретації, нашого суб'єктивного розуміння [6, с. 403].

Відомий радянський правознавець Є.Б. Пашуканіс, зазначав, що: «...Саме спір, зіткнення інтересів викликає до життя форму права, юридичну надбудову. У спорі, тобто у процесі, господарюючи суб'єкти виступають вже як сторони, тобто учасники юридичної надбудови... Право історично починалося зі спору, тобто з позову...» [7, с. 85].

Свого часу видатний російський правознавець Б.М. Чичерін розглядав право як свободу, що визначається законом [8, с. 84]. Право в його основній сутності є необхідним для людини образом її духовного життя на землі, необхідна форма зустрічі між верховним благом і людською душею. «Право є, насамперед, право людини бути незалежним духом, право буття і право волі, право самостійно звертатися до Бога, шукати, знаходити, сповідати і здійснювати вбачену і переважну досконалість», чи інакше: «Право є атрибут духу, його спосіб життя, його необхідний прояв. А правосвідомість є воля до вірного права і до єдиної, верховної мети права» [9, с. 94].

«Для України найбільшу трудність складає відсутність ґрунтового досвіду вирішення проблеми взаємовідносин держави, суспільства й особистості... Перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні залежать від того, як будуть синтезовані елементи глобалізації громадянського суспільства та реалізація національного соціокультурного потенціалу в осмис-

лені ідеї громадянського суспільства» та становлення його «національного» феномену [10, с. 51].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішньому етапі існує плюралізм визначень щодо природи права. Кожне з тлумачень права відображає лише певні його сторони. До цього слід зазначити, що право є явищем, що динамічно розвивається під впливом різних соціальних, політичних ідеологічних та інших факторів і відповідно до стану соціально-економічних та інших відносин, потреб суспільного розвитку. Взаємодія цих та інших факторів створює основу формування права. Право їх не тільки уособлює, а й відображає. В сучасній українській юридичній науці розробляються різні концепції праворозуміння: лібертарна концепція праворозуміння, комунікативна концепція праворозуміння, інтегративна концепція праворозуміння, яка на думку автора має стати основою розвитку вітчизняної правової парадигми. Тобто тільки синтез, інтеграція всіх визначень права здатні відобразити його характеристики як цілісного суспільного явища. Право – комплексне соціальне явище, і тому може характеризуватися як засіб упорядкування суспільних відносин (управління і регулювання), сукупність особливих правил поведінки, ступінь значимості або цінності людини для інших суб'єктів, форма суспільних відносин тощо.

Право, як складне утворення, містить такі компоненти: знання, ціннісна орієнтація і позитивне або негативне значення віри. У процесі життєдіяльності суб'єкта відбувається їх перевірка, оцінка й корегування. До змісту права належать знання, які суб'єкт усвідомлює як «свої», «особистісні», такі, що мають для нього особисте значення. Знання, що є у праві суб'єкта, відображають головне та основне в процесі розвитку об'єктивного світу. Ці знання пов'язані з вірою в їх істинність та значущість під час досягнення поставлених цілей.

Юридична діяльність спрямована на право, здійснюється за допомогою правових засобів, регулюється правовими нормами, тягне за собою правові наслідки, оцінює соціальні явища з точки зору права і оцінюється правом. Конвертування принципів справжнього права і правильного використання індивідуальної автономії – це шлях, який ґрунтується на розумних рішеннях совісті і сприяє демократичному праворозумінню [11, с. 15].

На теперішній час люди все ще не засвоїли основну аксіому всякої політики, згідно з якою, право і держава створюються для внутрішнього світу. Про це, ще в 1919 р. російський релігійний філософ, національний мислитель, правознавець, публіцист і літературний критик І.О. Ільїн зазначав, що в науці, і в житті все ще панує формальне розуміння держави, дотримуючись цього розуміння, люди будують державне життя так, якби воно зводилося до механічно здійснюваних, зовнішніх вчинків, відірваних від внутрішнього світу і від духовних коренів людини [12, с. 105].

Мета статті. Головною метою цієї роботи означення сучасного праворозуміння, його особливості, змісту і концепту права. Предметом аналізу є системне визначення права, його особливості та тенденції розвитку в сучасних умовах. Визначити, що необхідно обґрунтувати риси нової

парадигми права, та показати, що сьогодні теорія і філософія права потребують дослідницького методологічного антропоцентризму. Адже, в залежності від праворозуміння складається і існує правова реальність.

Виклад основного матеріалу. Праворозуміння є визначальним для розуміння концепції і забезпечення прав людини, так як вихідною фундаментальною категорією юриспруденції є законність. Її дослідження має практичне значення, так як існує ще й зворотний зв'язок даних категорій: вимоги законності і їх виконання визначають реально існуючий тип праворозуміння.

У зв'язку з чим, прийняті закони, як вихідна ціль правотворення, не обов'язково можуть бути правовими. У цьому твердженні, зокрема, міститься відповідь на питання про те, чи можна вважати правовими закони (а заодно і державу, яка їх приймає) тільки тому, що ці закони прийняті вищим – обраним народом – органом влади. Посилаючись на відомий вислів древніх римлян про те, що «справедливість і благо є закон законів», ми приходимо до висновку, що саме складає зміст правових законів. Отже, закони, які не відповідають принципам добра, справедливості та іншими подібними їм категоріями, не є правовими. Праворозуміння є визначальним для розуміння концепції і забезпечення прав людини, так як вихідною фундаментальною категорією юриспруденції є законність. Її дослідження має практичне значення, так як існує ще й зворотний зв'язок даних категорій: вимоги законності і їх виконання визначають реально існуючий тип праворозуміння.

Дослідження і порівняння різних типів праворозуміння дозволяє встановити, що їх формування зумовлене як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами, а також впливом владних відносин, які формують основну структуру прийняття та контролю рішень по всій владній ієрархії. З зв'язку з чим, розроблені питання вважаються як ніколи актуальними: в єдності судової практики, в подоланні правового нігілізму, в розвитку сталої демократії і економіки. Крім того, вирішення проблем стосовно визначенню права є основою практичної юриспруденції, адже знання теорії права розвиває юридичне мислення, що свою чергу формує правову реальність.

Скоробогатов А.В. означає наступні ознаки у розвитку сучасного праворозуміння: 1) інтегративність як прагнення синтезувати найбільш значущі моменти конкуруючих теорій права або об'єднати методології кількох класичних теорій права для вивчення всіх аспектів багатогранного феномена права; 2) універсальність, що виражається в тому, що теорія права повинна не просто фіксувати існуючі норми права, але і пояснювати особливості їх реалізації на практиці, в тому числі через призму їх сприйняття окремими індивідами, соціальними і професійними групами; 3) звернення до дореволюційної доктрини, яка розглядається як альтернатива західної юриспруденції в можливості пояснити особливості права в контексті вивчення правової культури; 4) уніфікація, що представляє собою прагнення вчених обов'язково втілити свої уявлення про право в рамки певної теорії, що претендує на пояснення всіх сторін права [13, с. 25].

Право науковцями визначається по-різному, кожний погляд на право має свої переваги та недоліки, по-різному осмислюється походження права, призначення. У наукових цілях та інтересах ефективної правотворчості досить було б вдалим поєднати різні підходи до права, різні визначення права у рамках інтегративного підходу до права. Сьогодні суспільство має на озброєні декілька логічно вмотивованих версій загального розуміння права як соціального феномену. Предмет вивчення юридичної науки значно розширився за рахунок тих наук, предмет вивчення яких тісно пов'язаний з правом, таких як: соціологія, психологія, філософія етики та політичної теорії. У зв'язку з чим сформувалися основні підходи до визначення права та формуванню праворозуміння. Такі підходи в цілому можна поділити на два види: такі, що вважають людину, її волю, буття джерелом права та такі, що вважають правом зовнішній, формально визначений текст.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної правової науки, право, мислиться, в основному, як законодавство, тобто як диференційований, систематизований, ієрархізований збір норм поведінки, що виходять від держави і діють у силу державного примусу. Вітчизняні юристи, готуючись до практичної діяльності, засвоюють насамперед позитивістські уявлення про право, хоча на власній практиці можуть відчувати їх методологічну обмеженість.

Варто зазначити, що право – це тільки засіб, інструмент, що дозволяє людям вирішувати безліч соціокультурних проблем, пов'язаних з досягненням найважливіших цілей і смислів буття. Але мети не в самому праві, а за його межами. Заслуга природного права в тому, що воно, будучи тісно пов'язане з релігійними та етичними сферами, завжди пам'ятає про піднесених метою людського існування. Позитивне ж право переважно інструментально і тому схильне часто забувати про ці цілі. Більш того, йому навіть властиво перетворювати засоби в мету і тим самим відрізати себе від світу культури. Коли юристи проголошують: «Нехай загине світ, але торжествує право», це свідчить про повну, абсолютну забутті того, в ім'я чого право існує. Якщо навмисно загострити ситуацію з цим афоризмом-парадоксом, то питається, чому ж слугуватиме право, якщо не буде миру з його цінностями життя і культури. Буде потреба в самому праві серед руїн і попелу? [14, с. 120].

Розвиток теоретичних знань про світ, практичних навичок і соціального досвіду, а також етичних уявлень допомагають коригувати поведінку людини, обирати їй такий шлях досягання мети, який ґрунтується на розумі та етичних категоріях, уявленнях про допустиме у суспільстві. Категорії добра і зла, розумного і нерозумного, належного і допустимого (можливого) стають для людини методами й засобами перетворення оточуючої дійсності. Відтак відбувається формування звичаїв і традицій як усталених і розповсюджуваних у суспільстві форм дій, повторюваних при певних обставинах [15, с. 19]. У зв'язку з чим, роль законодавця повинна обмежуватися тільки виявленням стійких громадських прагнень і, ґрунтуючись на принципах соціальності справедливості, зведенням їх в закон, тобто оформлен-

ням в офіційних джерелах як загальнообов'язкової правила поведінки.

Але складається враження, що в нинішніх умовах на практиці не застосовуються ніякі наукові концепції. Правотворчі органи оцінюють ситуацію не на науковому, а на чисто інтуїтивно-життєвому рівні. У кращому випадку використовується досвід, виявляються і аналізуються суб'єктивні потреби держави чи інших учасників суспільних відносин. Але при цьому буває так, що абсолютно не беруться до уваги загальні закони об'єктивного розвитку, не кажучи вже про будь-які об'єктивні фактори особливого або одного порядку. Зокрема, до уваги береться співвідношення формальної і змістовної складових права. Це призводить або до юридичного закріплення волонтаристських рішень органів державної влади, або до констатації повного безсилля правотворчих органів і, як наслідок, всього державного апарату [16, с. 133].

Нині стає зрозумілим, що будь-яка правова теорія, доктрина, підхід, окремо взяті, а також і в сукупності не спроможні описати свій об'єкт дослідження як інтегративну цілісність, як систему, як прояв істини, виключаючи при цьому можливість додаткового, альтернативного методологічного підходу. Об'єктивно існуючі типи мислення, методи пізнання та перетворення правової дійсності, фактично перебувають між собою у складному взаємозв'язку. Інтегративний підхід, який інших підходів не відмінняє, а доповнює їх можливості, відбудовує традиційні підходи у внутрішню несуперечливу систему наукових методів пізнання правової дійсності, не розчинюючись при цьому у цих методах. Саме через інтегративне розуміння природи права та використання методологічного інструментарію, інтегративної юриспруденції можливе об'єктивне наукове пізнання складної та багатогранної природи права [17, с. 120]. Ідея різнобічного, багатосистемного підходу до права дозволила б поглибити його розуміння як єдиного цілого феномена права, що в його основній сутності є необхідним для людини образом її духовного життя на землі, необхідна форма зустрічі між верховним благом і людською душею, зміст права складає не фізично відчутна предметність, а норми, цінності і змісти. Оперуючи ними, людське мислення вибудовує специфічну за своїми ознаками і властивостями реальність, що називається правовою. У цієї реальності, незважаючи на те, що природа її компонентів має переважно духовний, ідеальний характер повинен буди соціокультурний субстрат, без якого ні норми, ні цінності, ні смисли права не змогли б впливати на людину. Субстратом звичайно називають здатні почуттєво сприйматися основи ідеально духовних реалій, що впливають на людину. Оскільки всі ті духовні форми, що так чи інакше, пов'язані з людиною, обтяжені матеріальністю, то субстратність присутня практично всюди, включаючи найтонші і піднесені духовні прояви на зразок музики, релігії і моральності. Право в даному випадку не є винятком [18, с. 5]. Розуміння сутності права або праворозуміння, є початковою, вихідною категорією юриспруденції. Кожне з тлумачень права відображає лише певні його сторони, аспекти тією мірою, в якій право є предметом дослідження окремої науки, тому

тільки синтез, інтеграція всіх визначень права здатні відобразити його характеристики як цілісного суспільного явища.

Пізнавальний, науковий процес юридичної діяльності розпочинається з думки, вироблення наукової стратегії. Тому сучасна наука поступово змінює курс. Дослідники вважають, що майбутнє людства залежить власне від думки. Матеріалістичний підхід до вивчення процесів і явищ буде витіснений стратегією ідеологічного (природного) розуміння світобудови, життя на Землі. Наука орієнтує практику на пізнання законів Всесвіту, навчання людини основам життєзабезпечення, дотримання нею природної етики. Основною цінністю людства буде моральність, а її мірилом – біоетика. До відкриттів належатимуть наукові досягнення, реалізація яких повністю виключить нанесення шкоди Природі, живому світові, життєзабезпеченню людини. Зі зміною наукової стратегії розпочнеться активний процес навернення мислення і свідомості людини до природних законів життєзабезпечення. Людина навчиться коригувати власне існування [19, с. 102].

Висновки і пропозиції. Право за своєю природою є номенальним явищем, що відображається у певних історичних феноменах, у зв'язку з чим не позбавлене внутрішньої (змістовної) та зовнішньої (формальної) сторін. Формальною стороною права виступає його місце як регулятора певних суспільних відносин. Разом з цим, змістовної стороною – те, які інтереси даний регулятор обслуговує. Право є незалежним від держави: його виникнення відбувається в глибинах суспільного організму і проявляється у вигляді стійких, повторюваних соціальних відносин і актів поведінки, які фіксуються суспільною свідомістю. У зв'язку з чим, роль законодавця повинна обмежуватися тільки виявленням стійких громадських прагнень і, ґрунтуючись на принципах соціальності справедливості, зведенням їх в закон, тобто оформленням в офіційних джерелах як загальнообов'язкові

правила поведінки. Адже право – це не спеціальний інструмент застосування сили або засіб реалізації приватного інтересу, право – є відображенням буття самої людини.

Право – соціально необхідний корисний і цінний, але дуже вразливий спосіб соціального регулювання. Залежно від розуміння права складається і існує правова реальність. У праворозумінні відображаються уявлення людей про суспільство, особистість, духовні та нормативні цінності та виявляється не тільки знання і мислення, воля, почуття, а вся людська душа. З вищевикладеного очевидно, що праворозуміння характеризується певною внутрішньою структурою, обумовленою відповідними потребами особистості, яка виражає об'єктивну логіку його формування. Таким чином, вважається за необхідним сформулювати таке розуміння права, яке б відображало інтереси суспільства та було обумовлене правами та свободами людини. В сучасній юридичній теорії і практиці головна увага має бути приділена особливостям практичного впровадження раціонального змісту ліберальних ідей в процесі державного та правового будівництва в Україні. Необхідно звернутися, як зазначає М.Ф. Орзіх, до пошуку доктринальної формули закономірностей юридичного індивідуального буття суспільного життя за допомогою двох «зрізів» проблеми: право у особистості, та особистості в праві [20, с. 29]. Будь-яке праворозуміння має спиратися на правове буття людини в об'єктивно існуючій правовій системі конкретного суспільства. З моменту свого виникнення, право починає активно впливати на правову реальність суспільства. Однак, при цьому впливові, вирішальна роль належить суспільству, яке зумовлює направлення розвитку права. Тому право, його створення та застосування є чітким відображенням духовного рівня даного суспільства та не може його перевершити, так як розвивається разом з ним.

Список літератури:

1. Оніщенко Н. Сучасне праворозуміння у контексті витоків, постулатів, основних принципів та функціонального призначення права [Текст] / Н. Оніщенко // Право України. – 2010. – № 4. – С. 156-163.
2. Бобровник С. В. Сучасне правопізнання: теоретичні проблеми та роль у подоланні колізій / Правова держава: Щорічник наук. пр. – 2005. – Вип. 16. – С. 87-92.
3. Колодій А. М., Копейчиков В. В., Лисенков С. Л., Пастухов В. П., Тихомиров О. Д. Загальна теорія держави і права / За редакцією академіка АПрН, доктора юридичних наук, професора В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком, 1997. – 320 с.
4. Плавич В. П., Плавич С. В. Вироблення концептуальних підходів правотворчості, законотворчості, ефективної правової політики // Теоретико-методологічні проблеми сучасного конституціоналізму та державного управління в Україні, Київ. Інститут законодавства Верховної Ради України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2009. – С. 143-155.
5. Бобровник С. В. Сучасне правопізнання: теоретичні проблеми та роль у подоланні колізій: Вип. 16, 2005. – (Правова держава: Щорічник наук. пр.) // Правова держава: Щорічник наук. пр. – С. 87-92.
6. Погрібний О. О. Позитивний і природно-правовий підходи до поняття права: проблема мирного співіснування / О. О. Погрібний // Право та економіка: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 травня 2008 р.). 2008. – 688 с. – С. 403-405.
7. Пашуканис Е. Избранные произведения по общей теории государства и права / Е. Б. Пашуканис. – М.: Наука, 1980. – 271 с.
8. Чичерин Б. Н. Философия права. – М.: Типо-литография Товарищества И. Н. Кушнерев, 1900. – 344 с.
9. Мельничук О. С., Гльн І. О. про душевно-духовну сутність права / Юридичні читання молодих вчених: Збірник матеріалів всеукраїнської наукової конференції 23-24 квітня 2004. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – С. 91-95.
10. Правові системи сучасності: Глобалізація. Демократизм. Розвиток / В. С. Журавський [та ін.]; заг. ред. В. С. Журавський; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Інститут законодавства Верховної Ради України. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 294 с.

11. Плавич В. П. Право і економіка: Проблеми функціонування та розвитку: Навч. посіб. студ., магістрам, асп., викл. екон.-прав. ф-тів і юрид. вузів // В. П. Плавич; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Каф. загальноправ. дисциплін і міжнар. права. – О.: Астропринт, 2003. – 102 с.
12. Ильин И. А. О сущности правосознания. [Текст] / Подготовка текста и вступительная статья И. Н. Смирнова. – М.: «Рарогъ», 1993. – 235 с.
13. Скоробогатов А. В. Современные концепции правопонимания / А. В. Скоробогатов. – Казань, 2010. – 159 с.
14. Бачинин В. А. Философия права и преступления. Худож.-оформитель Д. Гапчинский. – Харьков: Фолио, 1999. – 607 с.
15. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. – К.: Парламентське вид-во, 1999. – 248 с.
16. Оль П. А. Правопонимание: от плюрализма к двуединству / П. А. Оль. – СПб., 2005. – 241 с.
17. Соболев А. С. Становлення та розвиток інтегративної юриспруденції як напряму правової думки / А. С. Соболев // Держава и право: Зб. наук. праць. – 2005. – № 27. – С. 114-121.
18. Плавич В. П. Перехід до нової парадигми права // Юридична Україна, 2006. – № 12(48). – С. 4-9.
19. Сливка С. С. Філософія права: навч. посіб. – Л., 2010. – 264 с.
20. Мірошніченко М. Право: терміно-поняття, поняття, категорія // Право України. – 2006. – № 3. – С. 29-31.

Жуган Д.Н.

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

ПРОБЛЕМЫ ПЛЮРАЛИЗМА ПРАВОПОНИМАНИЯ И СОГЛАСОВАНИЯ РАЗЛИЧНЫХ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О ПРАВЕ

Аннотация

В статье проанализированы наиболее важные проблемы понимания права и влияние различных факторов на определение типа правопонимания в обществе. Необходимость новой парадигмы права обоснованно сущностью человека, его бытием. Исследуется методологическое и правовое значение правопонимания в юридической науке и практическое применение в правовой практике. Показано, что в научных целях и интересах эффективного правотворчества было бы удачным совместить различные подходы к праву, разные определения права в рамках интегративного подхода к праву.

Ключевые слова: правопонимание, интегративность, плюрализм, многоаспектность права, развитие общества.

Zhugan D.M.

Odessa I.I. Mechnikov National University

PROBLEMS OF PLURALISM OF LEGAL THINKING AND HARMONIZATION OF VARIOUS THEORETICAL VIEWS ON THE LAW

Summary

The article analyzes the most important problems of understanding of the law and the influence of various factors on the determination of the type of law in society. The need for a new paradigm of law founded of human being, its existence. Investigate the methodological and legal significance of law in legal science and practical application in juridical practice. Shown that scientific purposes and interests of efficient law-making would be good to combine different approaches to law, different eligibility under the integrative approach to law.

Keywords: understanding of law, integrativity, pluralism, the multidimensional nature of law, the development of society.